

Història de la quadribarrada (II)

JOSEP M. ALENTÀ

El segle XIX

El primer projecte no realitzat de convertir les quatre barres en un «pavelló nacional» català va ser formulat per Charles Blondel en 1810 amb el propòsit francès de dotar d'aquest símbol una guàrdia nacional catalana. El manteniment de la resistència al domini napoleònic i l'annexió de Catalunya a França en 1812 no permeteren que aquesta idea quallés. Cal dir que, als ulls dels ocupants francesos, resultava perceptible l'existència d'una identitat catalana hostil a Espanya, i intentaren inútilment especular amb aquest sentiment a favor seu.

L'any 1822, durant el Trienni Constitucional, la Diputació provincial de Barcelona proposà que les quatre diputacions en què s'havia de dividir el Principat utilitzessin el mateix escut, el de l'antiga Generalitat, amb el nom de cada província a sota com a únic distintiu. Les noves autoritats provincials autòctones del règim liberal intentaven prestigiar les també noves entitats provincials amb l'escut de l'antic organisme del Govern de Catalunya, suprimit en 1716, i això indica que no se n'havia esborrat el significat, ni el record, entre les classes populars. La negativa total del Govern central vingué a ratificar l'existència d'aquest record per ambdues parts, malgrat que els liberals catalans no oferien en aquell moment cap resistència a l'uniformisme unitarista que el liberalisme espanyol havia heretat de l'absolutisme.

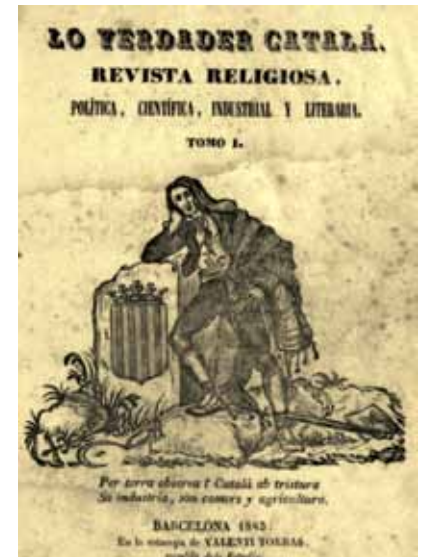
Encara que no consta que cap dels dos bàndols durant la primera guerra Carlina adoptés la bandera catalana, el Govern espanyol veia les quatre barres com un símbol potencialment perillós i ordenà de tancar la seca de Barcelona en 1836 per haver encunyat monedes amb l'escut de Catalunya, fet que era vist com a senyal sospitos de secessionisme. L'any abans, el diari barceloní *El Vapor*, el 20 de setembre de 1835,

havia desmentit els rumors de conspiració secessionista i havia negat l'aspiració a «enarbolar las gloriosas barras de nuestros condes», senyal que la quadribarrada hauria estat la bandera adoptada en aquest cas com la més estimada per la població.

Que la bandera era popular ho demostra el fet que en 1843, a la capçalera de la primera revista en català, *Lo Verdader Català*, d'altra banda de curta vida, es representava un pagès amb barretina, repenjat en una pedra on es veien gravades les quatre barres.

La Diputació provincial de Barcelona utilitzà com a escut el de les quatre barres fins a 1870. Després de la Revolució de Setembre de 1868, la Diputació de Barcelona es plantejà la necessitat de diferenciar el seu escut del de la globalitat de l'antic Principat de Catalunya, com també del de diverses poblacions catalanes i aragoneses, del principat de Viana a Navarra i del de la ciutat i el Regne de València. Aleshores adoptà la creu de sant Jordi, conscients que havia estat el de l'antiga Generalitat, en el rombe tradicional amb les quatre barres com a fons de l'escut. La combinació dels dos símbols tenia en compte que calia diferenciar el nou escut de la Diputació de l'escut molt més antic de la ciutat de Barcelona, que els combinava en quatre quarters. Damunt l'escut hi havia una corona de príncep, i a sota, una branca d'olivera i una de roure entrelaçades. L'acord de la Diputació va ser pres el 30 de març de 1870, i la reial ordre de la Regència que li donà sanció legal des de Madrid és de l'1 de març de 1871.

Anteriors a aquest escut de la Diputació de Barcelona foren els de les altres diputacions provincials catalanes. El de la Diputació de Girona està documentat en 1863, però el seu ús és anterior. El vairat d'argent i gules (roig) en sentit horitzontal, que des del segle XIII va ser l'escut de la ciutat de Girona, s'introduí en un rombe emmarcat per les quatre barres catalanes com a fons. Una corona

ducal timbrava l'escut en atenció al títol de duc de Girona de l'hereu a la corona que ostentaven els primogènits dels reis d'Aragó des de 1351. L'escut s'acompanyava de dues branques verdes, una de roure i l'altra de llorer, desaparegudes avui, igual que en el cas barceloní.

L'escut de la Diputació de Lleida seguí la mateixa norma de col·locar dins el fons de l'escut català el de la capital de la província, en aquest cas el lliri de tres flors, emblema medieval de la ciutat de Lleida. No tenim datada la seva implantació.

Pel que fa a l'escut de la Diputació de Tarragona, també projecció del de la capital de la província —quatre pals verticals ondats—, la data més antiga en què apareix en l'arxiu provincial és de l'any 1868, amb una ploma característica sobresortint de la corona que timbra l'escut. En 1926 va ser sotmès a l'aprovació formal del Ministeri de Governació. Els quatre pals ondats o vairs en pal, record de l'antiga procuració reial de la comarca de Tarragona, restaren tancats dins un rombe damunt les quatre barres catalanes com a fons d'un escut quadrangular amb la lletra tau, inicial de Tarragona, a la part inferior i timbrat amb la corona de príncep. En 1989 un logotip esquemàtic substi-

tuí l'escut de 1926, que no ha deixat de ser l'escut de gala. En canvi, la reforma del 2001 no ha alterat substancialment l'escut de la Diputació de Girona, que curiosament ha perdut la corona ducal i ha adoptat una corona murada, que és un símbol republicà.

Malgrat la difusió de la llegenda de les barres de sang de l'escut de Guifre durant la Renaixença, quan arribà l'agitació Sexenni democràtic, ni tan sols els republicans federals no empraren la bandera catalana en 1873, quan s'intentà de proclamar l'Estat català dins la República Federal Espanyola, que no arribà a ser federal. I és que encara no simbolitzava un projecte polític nacional, sinó un record històric. Tot i això, alguns elements potencials existien ja en la poesia renaixentista sobre la qüestió. Així, Víctor Balaguer, que mai no entraria en el catalanisme polític, havia escrit en 1861:

«Perquè parlem la llengua parlada per nos pares,
perquè narrem les glòries de nostres vells annals,
perquè als Lleons i Torres ne preferim les Barres,
amb to d'escarni i mofa nos diuen provincials.»

L'exhibició reivindicativa i polititzada de la bandera arribà a mitjan anys vuitanta, al mateix temps que apareixien les primeres organitzacions catalanistes, com el Centre Català.

Així, en 1886, en el míting proteccionista multitudinari del Teatre Novetats, organitzat pel Centre Català, Narcís Roca Farreres va arribar a declarar: «Nostres ideals arriben fins a que un dia nostras barras catalanas resplandiscan solas, sense lleons, castells, cadenes ni magranes, sobre las portas de ambaixadas catalanas a Madrid, Lisboa, París, Roma, Londres, Berlín, Viena, Washington, Lima, Quito, etc. y sobre'ls portals de cents de consulats catalans; que el pendó de nostras barras, quatre, no duas, se desplegués al vent sobre casas d'ambaixadors y cónsols de Catalunya per tot arreu.»

Poques formulacions tan clares de la bandera com a instrument de reconeixement exterior d'una nació sobirana.

En detriment de la creu de sant Jordi, menys exclusiva, la quadribarrada fou adoptada pels centres catalanistes escampats pel Principat, i també pels republicans federals en les celebracions que feien en els seus locals, on glorificaven la figura de Pau Claris, el conseller en cap de la Generalitat que es posà al davant de la revolta de 1640 convertint Catalunya en una república abans d'haver d'adoptar el vassallatge al rei de França per a fer front a l'ofensiva espanyola contra el Principat.

La politització reivindicativa de la bandera

En el darrer decenni del segle XIX, la quadribarrada s'havia convertit en el símbol no tan sols dels catalanistes, sinó en el símbol indiscutible dels catalans. La primera autoritat local que l'exhibí amb plena voluntat reivindicativa al campanar de la població i a la façana de l'ajuntament va ser, l'any 1899, l'alcalde de Reus, Pau Font de Rubinat, que acabava de ser designat per al càrrec, com ho havia estat el doctor Bartomeu Robert per a Barcelona, per decisió del Govern Silvela - Polavieja - Duran i Bas.

La politització de la bandera va ser afavorida no sols pels centres catalanistes que la convertiren en símbol de la demanda d'autonomia política, sinó també per les prohibicions governatives, que potenciaren aquesta identificació. La contradicció de les autoritats espanyoles, que els catalanistes no deixaren mai de denunciar, era que la quadribarrada formava part de l'escut espanyol. Naturalment, allò que calia impedir era que la quadribarrada onegés sola i desafiés així el monopoli de la bandera espanyola, que ja topava amb la competència de la tricolor republicana, la vermella socialista, la ikurriña basca i la bandera vermella i negra anarquista. La bandera espanyola bicolor anava camí d'esdevenir només la bandera monàrquica, i com a tal podia deixar d'acomplir la funció aglutinadora per damunt de les formacions polítiques que correspon a tota bandera estatal.

Sota l'estat de setge declarat arran de la vaga general de 1902 a Barcelona, el capità general amenaçà d'impedir els Jocs Florals de la ciutat si a la sala no

hi figurava com a mínim una bandera espanyola. El capità general no volgué escoltar els arguments de l'escriptor Emili Vilanova, responsable de l'ornamentació d'aquell espai, que li digué que no hi havien figurat mai banderes ni blasons «d'altres regions que la nostra». Finalment es posà, a corre-cuita, una bandera espanyola a l'entrada, que va ser rebuda amb una gran xiulada, motiu pel qual el delegat governatiu ordenà immediatament el desallotjament de la gran sala de la Lotja de Mar i suspengué l'acte, que s'hagué de celebrar aquell any a Sant Martí del Canigó: a l'altra banda de la frontera, però en territori de llengua catalana, l'onze de novembre, gràcies a l'hospitalitat del bisbe de Perpinyà, Juli Carsalade, que havia adquirit el solar de l'antic monestir amb el propòsit de reconstruir-lo, imitant allò que havia fet a Ripoll el bisbe de Vic Josep Morgades. Carsalade esmentava en la convocatòria els versos de Jacint Verdaguer, mort poc abans:

«De França o bé d'Espanya
uns i altres som germans;
no el trenca la muntanya,
l'amor dels catalans.»

No s'anava a cedir a la repressió, i menys després de la victòria electoral a Barcelona, l'any 1901, del primer partit catalanista digne d'aquest nom: la Lliga Regionalista de Catalunya. Així, quan el governador civil va prohibir que es pengessin banderes catalanes en la diada de l'Onze de Setembre de 1905 i en va fer treure dues de col·locades als balcons de dos centres catalanistes, es va trobar amb la resposta d'una penjada massiva de senyeres el diumenge 24 de setembre, per acord de totes les entitats catalanistes, i aleshores el governador hagué de deixar-ho córrer.

La Mancomunitat de Catalunya, la federació voluntària de les quatre diputacions provincials, presidida per Enric Prat de la Riba, també president des de 1907 de la Diputació de Barcelona, adopta en 1914 com a escut les quatre barres amb una corona oberta. La Mancomunitat contribuí decisivament al progrés de la identitat catalana diferenciada, però no aconseguí un estatut d'autonomia per a Catalunya. ♦